

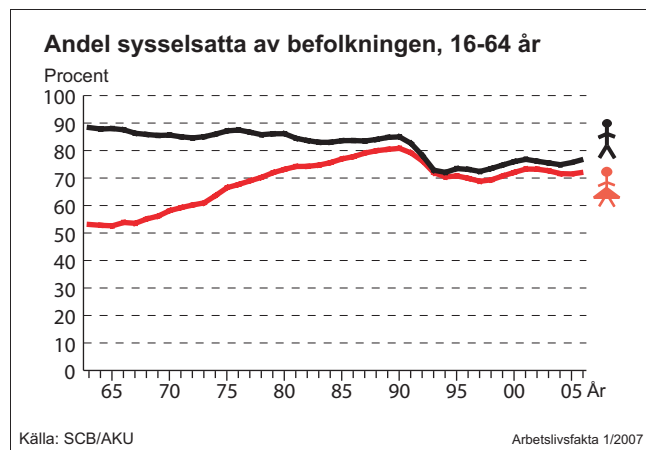
Arbetslivsfakta

Utges av Arbetsmarknadsstyrelsen, Arbetsmiljöverket, Försäkringskassan och Socialstyrelsen

TEMA: SKILLNADER MELLAN KÖNEN

ARBETSMARKNADEN

Kvinnornas inträde på arbetsmarknaden pågick under en stor del av 1900-talet, vilket innebar ett närmande till männens arbetskraftsdeltagande och sysselsättningsnivå ända fram till slutet av 1980-talet. Sysselsättningskrisen i början av 1990-talet medförde en avsevärd nedgång i nivåerna för båda könen. Därefter har successivt en viss återhämtning skett, och denna har varit något starkare för männen än för kvinnorna. Under 2006 var i genomsnitt 77 procent av männen och 72 procent av kvinnorna i åldern 16-64 år sysselsatta, vilket motsvarar 2,3 respektive 2,1 miljoner personer. Sysselsättningsgraden är högre bland männen i alla län, och särskilt stor är skillnaden mellan könen inom vissa grupper av utomeuropeiskt födda.

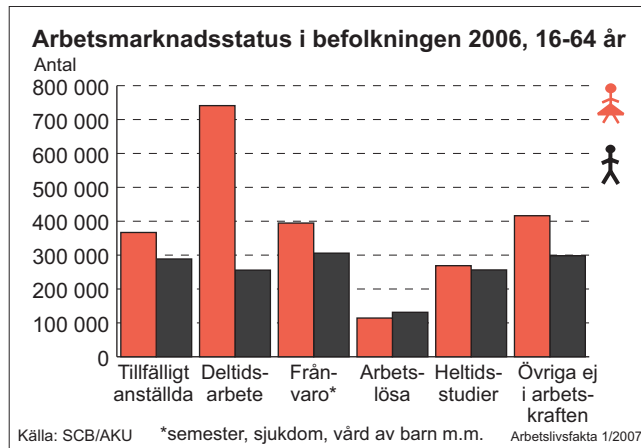

Under tiden fram till slutet av 1980-talet, när kvinnorna i stor skala strömmade ut på arbetsmarknaden, blev deras arbetslöshet av naturliga skäl högre än männens. 1990-talets svåra kris inom byggandet och industrin medförde dock att männens arbetslöshet gick om kvinnornas. Just nu är arbetslösheten åter ganska jämnt fördelad mellan män och kvinnor (5,5 respektive 5,2 procent under 2006). Däremot är det vanligare bland kvinnor än bland män att de utträder ur arbetskraften till sjuk- och aktivitetsersättning när det uppstår problem på arbetsmarknaden, vilket förklarar kvinnornas lägre sysselsättningsgrad. Dessutom går fler kvinnor än män till studier, vilket dock – särskilt för kvinnornas del – ofta kombineras med en viss sysselsättning. Under 2005 studerade i genomsnitt drygt 500 000 kvinnor jämfört med drygt 400 000 män, enligt SCB:s utbildningsregister.

- Kvinnor har högre utbildning - män har högre lön
- Männens föräldraledighet fördubblad på fem år
- Kvinnor skadar sig oftare i arbetet - män allvarigare

Skillnaderna är särskilt påtagliga i fråga om grundläggande högskoleutbildning, Komvux och folkhögskola. Vidare består de numera ganska få hemarbetande (år 2006 cirka 60 000) till helt övervägande del av kvinnor.

De sysselsatta kan delas in i två huvudgrupper: personer i arbete och frånvarande. Andelen frånvarande är högre bland kvinnor än bland män. Detta beror dels på en högre sjukfrånvaro bland kvinnorna, dels på att huvuddelen av föräldraledigheten alltså tas ut av mödrarna. Under 2006 var 87 procent av de sysselsatta männen i arbete, jämfört med 81 procent av de sysselsatta kvinnorna.

En annan väsentlig skillnad mellan könen gäller arbetstiden. Kvinnor arbetar deltid – ofta av familjescäl – i mycket högre utsträckning än män. Under 2006 arbetade 36 procent av de sysselsatta kvinnorna deltid (mindre än 35 timmar per vecka), jämfört med endast 11 procent bland männen. Av dem som ville utöka sin arbetstid var i genomsnitt 65 000 inskrivna på Arbetsförmedlingen som deltidsarbetslösa, och även bland dessa var drygt tre av fyra

I Arbetslivsfakta redovisas aktuell och samlad information om utvecklingen inom arbetslivet. Ytterligare exemplar och tidigare nummer kan beställas från Publikationsservice, Arbetsmiljöverket, Box 1300, 171 25 Solna, tel 08-730 97 00, fax 08-730 98 17. Arbetslivsfakta och OH-bilder kan också hämtas från www.av.se och www.forsakringskassan.se

kvinnor. Deltidsarbetslösheten är också vanligast i kvinno- dominerade yrken, t.ex. inom kontor, handel och vård.

Även anställningsformerna skiljer sig mellan könen. 2006 var nära tre gånger så många män som kvinnor egenföretagare. Männerna har också en något starkare ställning på arbetsmarknaden. Bland dem var 85 procent av de anställda tillsvidareanställda, jämfört med 81 procent bland kvinnorna. En särskilt lös anknytning till arbetsmarknaden har de timanställda, de som kallas in av arbetsgivarna när särskilda behov uppstår. Två av tre timanställda är kvinnor.

Med dessa bakgrundsfakta är det uppenbart att antalet arbetade timmar skiljer sig markant mellan könen. Under 2006 arbetade sålunda männen i medeltal 77 miljoner timmar och kvinnorna 56 miljoner timmar per vecka.

Något fler män än kvinnor deltar i konjunkturberoende arbetsmarknadsprogram. Detta gäller särskilt anställningsstöden, där bara var tredje deltagare är kvinna. Även i arbetsmarknadsutbildningarna är männen i klar majoritet. Däremot utgörs 70 procent av de friårslediga av kvinnor. I programmen för funktionshindrade (lönebidrag, offentligt skyddat arbete) dominerar männen påtagligt.

Som tidigare nämnts är det fler kvinnor än män som ägnar sig åt studier. Kvinnornas utbildningsnivå är också något högre än männens. 35 procent av kvinnorna hade 2004 någon form av eftergymnasial utbildning, jämfört med 29 procent av männen. Trots detta ligger männens lönenivåer fortfarande högre än kvinnornas. Speciellt tydligt är detta för personer med längre högskoleutbildning, och sektorsmässigt är skillnaderna störst inom landstingssektorn och inom det privata näringslivet. I genomsnitt för hela arbetsmarknaden tjänar en kvinna 84 procent av en mans lön (uppräknat till heltidstjänster). Det finns flera förklaringar till detta – inte minst historiska – och en vedertagen bedömning är att kvinnornas större uttag av ledighet för vård av barn verkar hämmande på deras löneutveckling.

Både kvinnor och män har vissa typiska preferenser i sitt yrkesval. En stor del av kvinnornas sysselsättning rymms inom ett fåtal yrken, vilket dock i viss mån också speglar arbetsgivarnas klassificering av yrkena på arbetsmarknaden, som ofta är mer detaljerade inom de mansdominerade yrkena. Den största yrkesgruppen på arbetsmarknaden är vård- och omsorgspersonal (undersköterska, vårdbiträde och barnskötare m.fl.), med närmare en halv miljon anställda. Av dessa är 88 procent kvinnor. Ännu kraftigare är kvinnodominansen – med över 90 procent kvinnor – bland förskollärare och fritidspedagoger, sjuksköterskor och kontorspersonal. Bland männen märks främst ett antal yrken inom tillverkning, byggande och transport. Byggnadsarbetarna och maskinreparatörerna är till 99 procent män. Kvinnor är mer benägna att byta yrke och arbetsgivare än män, och detta även om det innebär flyttning till annan ort.

De största yrkesgrupperna 2004 för respektive kön

Kvinnor 	Antal	Procent	Andel i % av sysselsatta
Vård- o omsorgspersonal	422 000	88	21
Försäljare, detaljhandel	109 400	63	5
Kontorspersonal, övrig	75 800	80	4
Förskollärare, fritidspedagog	70 100	92	4
Grundskollärare	67 600	76	3
Samtliga sysselsatta	1 996 800	48	100
Män 	Antal	Procent	Andel i % av sysselsatta
Ingenjörer och tekniker	105 200	83	5
Säljare, inköpare, mäklare	101 400	63	5
Fordonsförare	85 300	93	4
Byggnadshantverkare	80 600	95	4
Bygg- o anläggningsarbetare	77 700	99	4
Samtliga sysselsatta	2 176 300	52	100

Källa: SCB/Yrkesregistret

Arbetslivsfakta 1/2007

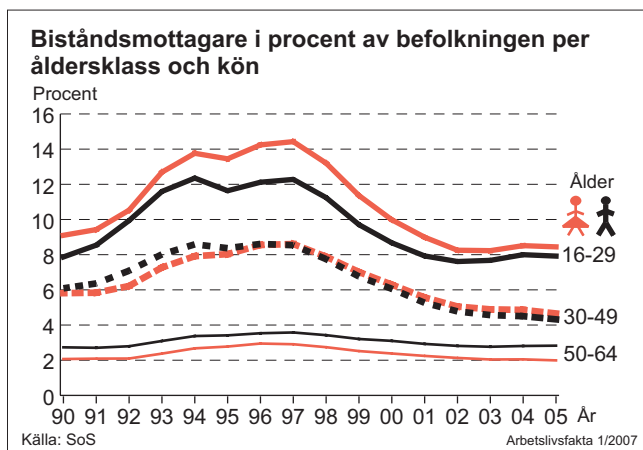
EKONOMISKT BISTÅND

Under början av 1990-talet steg andelen biståndsmottagare i Sverige fram till 1996 då det var som högst innan det sedan sjönk igen. En förklaring till detta kan vara sysselsättningskrisen i början av 1990-talet. Många stod arbetslösa och vissa av dem behövde därmed försörjningshjälp i form av ekonomiskt bistånd då inga andra utvägar fanns.

Totalt sett ligger andelen biståndsmottagare i Sverige runt fem procent under 2000-talet. Jämförs andelen biståndsmottagande män och kvinnor totalt är det ingen skillnad mellan dessa grupper.

Delar man in biståndsmottagarna i mer detaljerade grupper efter både ålder och kön kan vissa skillnader urskiljas. Främst är det skillnad mellan män och kvinnor i den yngsta åldersklassen 16-29 år, där andelen kvinnor med ekonomiskt bistånd är större. Dock är inte skillnaden större än lite drygt två procentenheter. Att det är skillnad kan bero på olika faktorer. En eventuell orsak kan vara att antalet ensamstående med barn inom denna ålderskategori är större bland kvinnor än bland män. Att andelen av biståndsmottagare är högre för dem i den yngre åldersgruppen kan ha en del av sin förklaring i att det är många inom denna grupp som är arbetslösa utan A-kassa.

I åldersklassen 30-49 år är andelen biståndsmottagande för männen något högre än för kvinnorna under första hälften av 1990-talet. Detta kan till viss del bero på att flera av de mansdominerade yrkena hade en kris under början av 1990-talet. Från och med 1997 har istället kvinnorna högre andel. Rent generellt är det dock ingen skillnad mellan könen inom denna åldersgrupp. Inte heller är det någon skillnad att tala om när män och kvinnor i åldern 50-64 år jämförs. Männerna ligger något högre än kvinnorna men aldrig mer än högst 0,7 procentenheter.

Vid jämförelse inom andra grupperingar är det heller ingen tydlig skillnad mellan män och kvinnor som erhåller ekonomiskt bistånd. Denna likhet mellan män och kvinnor råder för dem som är inrikes födda såväl som för dem som är utrikes födda.

Ej heller finns någon skillnad mellan män och kvinnor för grupperna med långvariga respektive kortvariga biståndsmottagare, där långvariga avser dem som erhållit bistånd minst tio månader under året.

ARBETSMILJÖ

De stora skillnaderna i yrkesval och andel kvinnor och män i olika yrken speglas även i de skillnader som uppstår när de beskriver sin arbetsmiljö. Den senaste undersökningen speglar förhållandena år 2005.

Några mått på arbetsmiljön i de största yrkesgrupperna för kvinnor och män 2001/03/05. Procent

Kvinnor 	Lyft ¹	Väld ²	Buller ³
Vård- o omsorgspersonal	29,0	38,6	15,4
Försäljare, detaljhandel	14,5	13,5	9,9
Kontorspersonal, övrig	0,6	3,7	3,5
Förskollärare, fritidspedagog	17,7	13,7	59,0
Grundskollärare	0,4	24,3	31,9
Samtliga sysselsatta	11,7	17,8	15,9
Män 	Lyft ¹	Väld ²	Buller ³
Ingenjörer och tekniker	3,6	2,2	14,7
Säljare, inköpare, mäklare	5,1	3,8	5,4
Fordonsförare	39,4	20,2	30,7
Byggnadshantverkare	27,7	8,4	45,9
Bygg- o anläggningsarbetare	60,5	2,7	72,9
Samtliga sysselsatta	21,7	9,9	29,7

1) Måste varje dag flera gånger lyfta 15 kg eller mer
 2) Har varit utsatt för våld eller hot om våld senaste 12 mån
 3) Utsatt för buller som gör det svårt att tala i normal samtalston minst 1/4 av tiden

Källa: AV/SCB Arbetsmiljön 2005
Arbetslivsfakta 1/2007

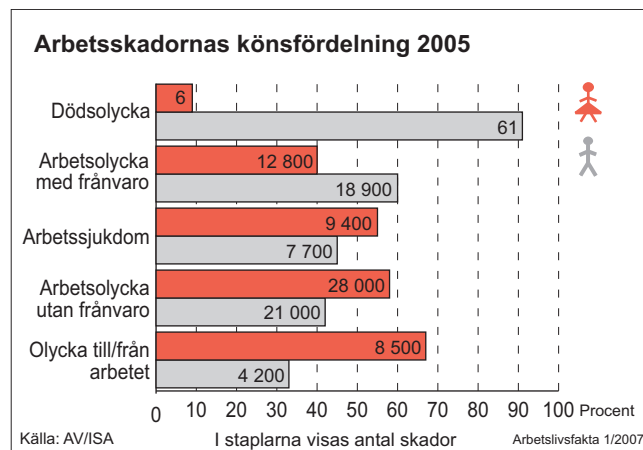
Betydligt fler män än kvinnor (signifikanta skillnader) arbetar med eller vid maskiner, arbetar fysiskt, utsätts för buller och vibrationer i arbetet, arbetar i kyla och är dagligen tvungna att lyfta tungt. För kvinnor är det signifi-

kant vanligare än för män att ha ensidigt upprepat arbete, att varken ha möjlighet att bestämma arbetstakt eller när arbetsuppgifter ska utföras, att vara uttröttad i kroppen, att ha ont i nacke, axel och arm och att utsättas för våld och hot i arbetet. Lika vanligt för kvinnor som för män är att arbeta med persondator, att arbeta i vriden arbetsställning, att uppleva arbetet som enformigt, att vara utsatt för passiv rökning och vara utsatt för mobbing.

En större andel kvinnor än män anger arbetsrelaterade besvär. År 2006 uppgav 27 procent av kvinnorna och 21 procent av männen besvär till följd av arbetet senaste året. Kvinnorna svarar även för en större del av den längre sjukfrånvaron (minst 5 veckor), men glädjande nog har den längre arbetsrelaterade frånvaron minskat sedan 2003, och den ligger på 5 procent för kvinnor och 3 procent för män år 2006.

Fysisk belastning (påfrestande arbetsställningar, tung manuell hantering och ensidigt upprepat arbete) är den vanligaste orsaken till besvär bland både kvinnor (13%) och män (10%). Kvinnliga undersköterskor och manliga byggnadsträarbetare har fördubblade värden. Stress och psykiska påfrestningar är den näst vanligaste (kvinnor 12%, män 7%). Bland grundskollärare är det 23 respektive 17 procent som haft besvär av detta.

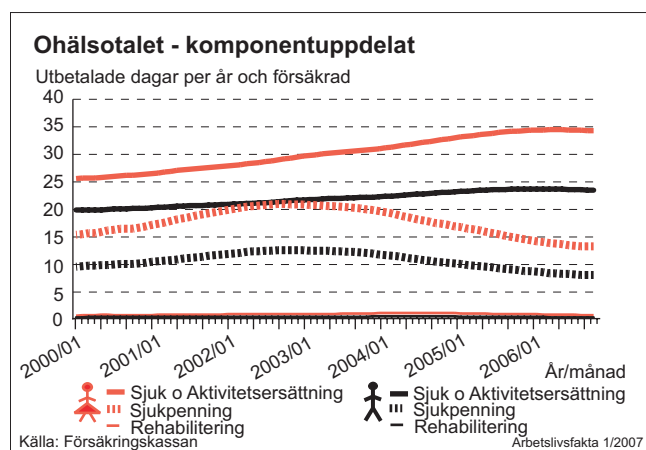
I statistiken över antalet anmälda arbetsskador framkommer att fler män än kvinnor drabbas av arbetsolyckor som leder till sjukfrånvaro och dödsfall. Kvinnor anmäler desto fler arbetsolyckor utan frånvaro, olyckor på väg till eller från arbetet samt arbetssjukdomar.

Av männens olyckor med frånvaro svarar olyckor till följd av förlorad kontroll av maskin, verktyg och dylikt för mer än 4 av 10 olyckor. Motsvarande för kvinnor är 2 av 10. Kvinnor har större andel olyckor till följd av fall, rörelse med belastning och våld och hot än män. Även många av olyckorna som inte lett till frånvaro beror på fysiskt våld. Av de anmälda arbetssjukdomarna är besvär vad gäller muskel- och ledbesvär lika för könen (56%). Däremot har kvinnor en större andel psykosociala besvär och män en större andel med hörselnedsättning. Att olyckor på väg till eller från arbetet drabbar kvinnor oftare kan bero på att kvinnor cyklar eller går till arbetet oftare än män.

OHÄLSA

En förutsättning för att en anställd ska kunna delta aktivt i arbetslivet är att hälsan medger detta. Vid perioder av ohälsa för försäkrade träder socialförsäkringen in med ekonomisk ersättning för det inkomstbortfall som uppkommer vid sjukfrånvaro. De förmåner som kan utbetalas vid ohälsa är sjukpenning, rehabiliteringsersättning, sjuk- och aktivitetsersättning (SA) samt arbetsskadeersättning. Ohälsotalet mäter antalet utbetalade nettodagar relaterat till antalet registrerade försäkrade hos Försäkringskassan mellan 16 och 64 år.

Det finns en systematisk uppmätt skillnad i ohälsotalet mellan män och kvinnor. Kvinnor hade under 2006 i genomsnitt 49,0 utbetalningsdagar per registrerad försäkrad (kvinna), vilket under samma år kan jämföras med 32,5 utbetalningsdagar per registrerad försäkrad man, dvs. en skillnad på 16,5 dagar. Skillnaden i ohälsotal mellan kvinnor och män uppgick till 12,4 utbetalningsdagar år 2000 och ökade därefter till som mest 17,2 dagar 2004. Ohälsotalet har under 2005 och 2006 visat en svagt men tydligt sjunkande tendens.

För både män och kvinnor ger sjuk- och aktivitetsersättning det dominerande bidraget till ohälsotalet, följt av sjukpenning, ersättning för rehabilitering samt arbetsskada. För både män och kvinnor bröts uppgången i sjukpenningens bidrag till ohälsotalet vid årsskiftet 2002/2003. Därefter har denna komponent minskat kontinuerligt under fyra år, dock med en klar tendens till utplaning under hösten 2006. Sjuk- och aktivitetsersättningens bidrag till ohälsotalet har växt kontinuerligt från början av 2000 till halvårsskiftet 2006, varefter även denna komponent tycks stabiliseras.

FÖRÄLDRALEDIGHET

Att få barn ska vara och är i normalfallet också en stor glädje. Omvårdnaden om den nyfödde(-a) leder dock som regel till bortfall av förvärvsinkomster. Detta kompenserar samhället för genom att betala ut föräldrapenning (FP). När den nyfödde(-a) hunnit passera sitt första levnadsår händer det att barnet blir sjukt, vilket mestadels leder till att en

av föräldrarna stannar hemma för att ge barnet tillsyn och vård. Försäkringskassan utger då, efter ansökan, tillfällig föräldrapenning (TFP).

Föräldrapenning

Milj. nettodagar

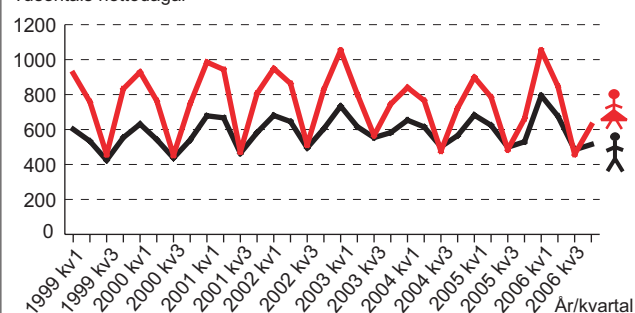
År	♀	♂
2000	31,2	4,4
2001	31,5	5,0
2002	32,2	5,9
2003	33,2	6,9
2004	34,4	7,9
2005	34,3	8,3
2006	34,3	8,8

Källa: Försäkringskassan

Kvinnorna tar föga överraskande ledigt för vård av nyfödda barn i väsentligt större omfattning än män. Ökningstakten i antalet uttagna nettodagar för vård och tillsyn av de yngsta barnen har dock varit större för männen än för kvinnorna. I denna mening har jämställdheten faktiskt ökat mellan män och kvinnor.

Tillfällig föräldrapenning. Nettodagar

Tusentals nettodagar

Vid vård av sjukt barn råder större jämlikhet mellan män och kvinnor jämfört med vård av nyfött barn. Tidsserierna för TFP är anmärkningsvärt stationära och saknar tydliga trender. Däremot har serierna ett tydligt säsongsmönster med minimum under 3:e kvartalet åtföljt av betydligt högre nivåer på uttaget av nettodagar under 4:e och 1:a kvartalet. Män har inte oväntat ett lägre uttag av nettodagar för TFP jämfört med kvinnor. Skillnaden i uttagna nettodagar för TFP mellan män och kvinnor är emellertid betydligt mindre jämfört med nettodagar för föräldrapenning. Kvinnornas uttag av TFP varierar kraftigare än människens, vilket tyder på att kvinnor fortfarande i de flesta fall har huvudansvaret som vårdgivare när barnen blir sjuka.

ARBETSLIVSFAKTA

Redaktör för detta nummer: Helena Rudander

För kommentarer kontakta:

Arbetsmarknadsstyrelsen

Hans Tydén, tfn 010-487 04 96

Arbetsmiljöverket

Lotta Lundholm, tfn 08-730 95 77

Försäkringskassan

Kent-Rune Sjöholm, tfn 08-786 92 24

Socialstyrelsen

Helena Rudander, tfn 08-555 536 40

ISSN-1400-9439